

SOYKIRIMA GİDEN BİR İÇ SAVAŞ: RUANDA

A CIVIL WAR LEADING TO GENOCIDE: RWANDA

Araştırma Makalesi/Research Article

Ayşegül SAYLAN *

* Y. Lisans Öğrencisi,
Uluslararası İlişkiler ABD, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Kırşehir Ahi
Evran Üniversitesi

* Master's Student, Department
of International Relations,
Kırşehir Ahi Evran University

Mail/E-posta:
aysegul06@gmail.com

ORCID ID:
0000-0003-3186-6336

Başvuru Tarihi/Received:
23.02.2021

Kabul Tarihi/Accepted:
25.03.2021

ISSN 2618-6217

Özet

Resmi adı ile Ruanda Cumhuriyeti, Afrika kıtasının orta bölümünün doğu kısmında yer alan ve denize kıyısı bulunmayan bir ülkedir. Hutu ve Tutsi olmak üzere iki etnik yapıdan oluşan Ruanda, sömürge faaliyetleri öncesinde bağımsız bir devlettir. Ruanda'da nüfusun çoğunluğuna sahip olan Hutular, Tutsiler'in yönetiminde kalmıştır. 1994 yılında emperyalizmin çıkarları doğrultusunda siyah ve beyaz ayrımının yapıldığı Ruanda'da yaşanan katliam sonucunda yaklaşık 100 gün içerisinde 800.000 Tutsi ve Hutu hayatını kaybetmiştir. Belçika'nın farklı kriterler belirleyerek insanları Tutsi ve Hutu diye kutuplaştırması ile birlikte Tutsiler'e ayrıcalıklar tanımışlardır. Tutsiler'i Hutu'lara karşı kıskırtan Belçika, Hutular'ın ezilmesine neden olmuştur. 1950 yılından sonra destek bulan Hutular, 1959 yılında kendilerine yapılan haksızlık karşısında intikam alma fikri ile hareket etmiştir. 6 Nisan 1994 günü yaşanan kanlı olaylar karşısında Tutsiler, hükümet tarafından kendilerine yardım gelmeyeceğini anlayınca Birleşmiş Milletleri (BM) umut olarak görmüştür. Ancak Birleşmiş Milletler Ruanda'da yaşanan katliamda gözlemci olarak kalmıştır. Bu çalışma ile Ruanda'da yaşanan soykırımın nedenleri ve katliamın yaşanmasına zemin hazırlayan olaylar ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Soykırım. Ruanda Soykırımı. Uluslararası Hukuk. Toplumsal Yaşam. Siddet.

Abstract

With its official name, the Republic of Rwanda is a country located in the eastern part of the central part of the African continent and has no coast. Composed of two ethnicities, Hutu and Tutsi, Rwanda was an independent state before its colonial activities. The Hutus, who had the majority of the population in Rwanda, remained under the rule of Tutsi. As a result of the massacre in Rwanda, where black and white distinction was made in line with the interests of imperialism in 1994, 800,000 Tutsi and Hutu lost their lives in about 100 days. With Belgium's polarization of people as Tutsi and Hutu by determining different criteria, they gave privileges to Tutsi. Belgium, which provoked the Tutsi against the Hutus, caused the Hutus to be crushed. The Hutus, who found support after 1950, acted with the idea of revenge against the injustice inflicted on them in 1959. In the face of the bloody events that took place on April 6, 1994, Tutsi saw the United Nations (UN) as hope when they realized that the government would not receive help. However, The United Nations remained an observer in the massacre in Rwanda. With this study, the causes of the genocide in Rwanda and the events that paved the way for the massacre will be discussed.

Key Words: Genocide, Rwandan Genocide, International Law, Social Structure, Violence.

Giriş

İnsanlık suçlarının yoğun olarak işlendiği Afrika kıtası, aynı zamanda kabile savaşlarının yaşanması ile bilinen bir yerdir (Sencerman, 2009, s. 36).

1994 yılı emperyalizminin neden olduğu çıkarlar doğrultusunda ırkçılığın yapıldığı ve yaklaşık bir milyona yakın insanın vahşi bir katliamla hayatının sona ermesiyle tarihe geçen Ruanda Soykırımı, Birleşmiş Milletler tarafından görmezden gelinmiştir. Doğal kaynaklar açısından zengin bir bölgede bulunan Ruanda'da soykırımın nedeninin Avrupa kaynaklı ırkçılık olduğu öne sürülmektedir.

100 gün gibi kısa bir sürede gerçekleşen bu soykırım, Yahudi soykırımından sonra en büyük katliam olarak değerlendirilmektedir. Yahudi Soykırımında olduğu gibi Ruanda Soykırımına da dünya sessizliğini korumuştur.

İnsanlığa karşı işlenen en ağır suç olan soykırım suçu, cezalandırılmalı ve bunu önleyecek uygulamalar yapılmalıdır. Bir soykırım ülke içinde yaşanmış olsa da uluslararası barışı ve güvenliği tehdit etmektedir. Bu noktada uluslararası hukuka önemli görevler düşmektedir (Hamzayeva, 2013, s. 69).

Ruanda da katliam sürerken ABD ve BM bölgedeki askeri geri çekerek Fransa'nın bölgeye müdahil olmasına karşı bir tavır sergilememiştir. Bu katliam Ruanda halkının zihninde silinmesi güç hatıralar bırakmıştır. Ekonomik, sosyal ve psikolojik anlamda ciddi sıkıntılar yaşayan Ruanda, bugün yeniden bir araya gelerek geleceğini şekillendirmeye çalışmaktadır.

25 Kasım 2001 tarihinden itibaren kendi bayrağını dalgalandıran Ruanda, cumhuriyet ile yönetilmektedir. 1 Temmuz 1962 tarihinde Belçika'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Ruanda'nın 2020 verilerine göre 13 milyon nüfusu bulunmaktadır. Ruanda'nın mevcut anayasası 2016 yılında kabul edilmiştir.

Bu çalışma ile öncelikli olarak soykırım kavramı ele alınacak ve soykırımın nedenleri üzerinde kısaca bir değerlendirme yapılacaktır. Ruanda da yaşamın incelemesinin ardından soykırımı giden süreç ve Batının bu soykırımı olan tepkisizliği ele alınacaktır. Soykırımın ardından Ruanda'da yaşamın nasıl devam ettiği ve bu soykırımın basında nasıl yer bulduğu incelenecektir.

1. Soykırım Kavramı

Birtakım özelliklere sahip insanların sistemli ve kasıtlı bir şekilde öldürülmesi olarak tanımlanan soykırım, hukuki kaynağını Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen ve 12 Ocak 1951'de yürürlüğe giren Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin 2. maddesinden almıştır. Maddeye göre soykırım, "Milli, dini etnik veya ırki bir grubu sırf bu özelliklerinden

dolayı öldürmek, grup üyelerine ciddi bedensel veya zihinsel zarar vermek, bir grubun üyelerini kasten fiziki olarak kısmen veya tamamen yok edilmesi sonucunu doğuracağı önceden hesaplanan yaşam koşulları altına sokmak, grup içindeki doğumları bilinçli bir şekilde önlemek ve gruba ait çocukları bir başka gruba nakletmek” olarak tanımlanmıştır (Güzelipek, 2015, s. 190).

Uluslararası bir güç olan Birleşmiş Milletler, bu gücünü gerektiği gibi kullanamamıştır. İnsanlık suçu işlenirken sessiz kalan Birleşmiş Milletler, toplumun çok fazla tepki göstermesi sonucunda duruma müdahale etmektedir. Bütün ülkeleri temsil eden Birleşmiş Milletler, bu konularda müdahale etme görevini Güvenlik Konseyine bırakmaktadır. Bunun tam tersinin olmaması yani Birleşmiş Milletlerin önemli olaylarda karar alması ve bunu uygulaması gerekmektedir. (Çelik, 2006, s. 30)

İkinci Dünya Savaşı sonrasında modernitenin belirlediği suçlardan biri olan soykırım kavramı için ırk, ulus, din, etnisite gruplarından en azından birinin olduğu varsayımı gerekmektedir (Öztürk, 2011, s. 84-85). Uluslararası hukuk içerisinde değerlendirilen, suçların suçu olarak tanımlanan ve hukuk ihlali olan soykırım, insanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkmış toplu imha yöntemidir. Soykırımın maddi ve psikolojik olmak üzere iki unsuru bulunmaktadır. Maddi unsur, suçu oluşturan fiilleri ifade ederken psikolojik unsur ise bir grubu kısmen veya tamamen yok etme kastını ifade etmektedir (Hamzayeva, 2013). Özel bir kasıt gerektiren soykırımı diğer suçlardan ayıran manevi unsurdur. Bir suçun soykırım olarak değerlendirilebilmesi için kasıt unsuru bulunması gerekmektedir ve bu unsur maddi eylemleri oluşturan unsurlar içinde aranmaktadır (Çoban, 2008, s. 52-53).

Bir şiddetin soykırım olarak nitelendirilmesi için sistemli ve planlı olarak bir grubu ya da topluluğu yok etme kastının bulunması gerekmektedir. (Öztürk, 2011, s. 85) Geçmiş 17. yüzyıla dayanan ve Aydınlanma sonrası dönemde Batı'dan başlayarak tüm dünyaya yayılan modernite kavramı, toplumsal hayatın içerisinde büyük değişimler yaşanmasını sağlamıştır (Turan & Aydilek, 2017, s. 281). Eski çağlarda yaşanan şiddet olayları değişik açılardan değerlendirildiğinde soykırım kavramından ayrılmaktadır. Modernite öncesinde yaşanan bu şiddet olayları kendiliğinden veya bir grubun hislerinden etkilenirken soykırım ise sistemli hareket edilen ve sonuç odaklı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztürk, 2011, s. 91-92).

Milletlerarası Hukuk içerisinde soykırım ilk kez Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 11 Aralık 1946 tarihli ve 96 (I) sayılı kararıyla kabul edilmiştir (akt. (Alpyavuz, 2009).

İnsanlık tarihi ile birlikte varlığını sürdüren ve şiddet eylemleri güç ilişkilerinde önemli bir etken olmuştur. Toplumsal olaylara varan şiddet eylemlerini içeren soykırım kavramı, 20. yüzyılda uluslararası hukuk içerisinde bir suç olarak tanımlanmış, ceza yaptırımını uygulanması ve önlenmesi gereken bir suç olarak belirtilmiştir. Modernizmin bir özelliği

olan gruplandırma sonucunda insanlar kimlikleri ile değerlendirildikleri için şiddet eylemlerine maruz kalmışlardır (Çoban, 2008, s. 48).

Ruanda'da yaşayan halk için ilişkilerin olumlu bir hal alması 19. yüzyılda sömürgeci devletlerin ülkeye giriş yapmasına kadar devam etmiştir (Düzler, 2020, s. 8). Soykırımın yanı sıra sömürgecilik ve ırkçılık kavramları da modern dünyanın içerisinde yer almaktadır. Hasan Sezer Fener sömürgecilik kavramını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Düşünsel açıdan başlangıcı bilinemese de eylemsel olarak 15. yy'da başladığı kabul edilen, güçlü olan devletin güçlülüğünü ve güçsüz olan devletin güçsüzlüğünü pekiştiren, güçlüden güçsüze kültür geçişi sağlayan ve güçlünün güçsüz üzerindeki tahakkümüyle sonuçlanan askeri, ekonomik ve siyasi eylemler bütünüdür.” (Fener, 2018, s. 290).

2. Ruanda'da Yaşam

İnsanlığın ortaya çıktığı Afrika kıtası aynı zamanda insanlık suçlarının işlendiği bir kıta olmuştur (Sencerman, 2009, s. 36). Yıllardır kabileler arası şiddet olaylarına ev sahipliği yapan Afrika kıtası, hala yaşanan çatışmalarla gündemde yer almaktadır. Büyük Göller Bölgesinde yer alan Ruanda, ülkeler ve topluluklar arasında şiddetin sert bir şekilde yaşandığı bölgedir (Öztürk, 2011, s. 67). Bölgenin en gelişmiş devleti olan Ruanda, uluslararası kalkınma projelerinin Kara Afrika'daki gözdesi olarak nitelendirilmektedir (Türkan, 2014, s. 108).

1884 yılında Berlin Konferansında Almanya'nın Doğu Afrika sömürgesi haline gelen Ruanda, 1897 yılından itibaren Almanlara ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Daha sonra Belçika hâkimiyetine giren Ruanda'da halk sınıflara ayrılmaya başlamıştır (Söylemez, 2018, s. 145).

Yönetim şekli cumhuriyet olan Ruanda, 1 Temmuz 1962 yılında bağımsızlığını kazanmıştır. 26.338 km² yüzölçümüne sahip olan ülkede 2020 kayıtlarına göre 13 milyon kişi yaşamaktadır. Orta Afrika'da Büyük Göller Yöresinde yer alan Ruanda, Burundi, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Tanzania ve Uganda ile komşudur. Bugün Fransızca, İngilizce, Kinyarwanda, Swahili dillerinin konuşulduğu ülkede halkın yüzde 75'i Katolik Hristiyan, yüzde 24'ü Protestan Hristiyan, yüzde 15'i Müslüman ve yüzde 11'i ise diğer dinlere mensuptur (İnsamer, 2019).

Tarım ve hayvancılığın temel geçim kaynağı olduğu 19. yüzyılda, hayvancılıkla uğraşmak önemli bir uğraştı ve büyükbaş hayvana sahip olmak zenginlik göstergesi sayılıyordu. Ruanda da Hutu ve Tutsi ayrımını belirleyen önemli kriter ise ekonomik uğraşlardı. Hayvancılıkla uğraşan ve azınlık olan Tutsiler, sosyal hayatın üst sınırlarında yer alırken Hutular ise tarımla uğraşan çoğunluk olarak yer almaktaydı (Öztürk, 2011, s. 68).

Ekonomisine katkı sağlayacak doğal kaynakların bulunmadığı Ruanda'da gelir kaynağı tarım ve ticarettir. Tarım temel gelir kaynağı olmasına rağmen modern bir tarım yöntemi bulunmamaktadır. Ülke nüfusunun artmasına rağmen bunu karşılayacak üretim yoktur. Artan nüfusa karşı

bir önlem alınmaması ülkede çatışmalara yol açmaktadır (Düzler, AFAM Afrika Araştırmaları Derneği, 2017).

Krallık döneminin iki önemli uğraşı olan tarım ve hayvancılık toplum içerisinde bir ayrıma yol açmıştır. Zengin bir azınlığın uğraşı hayvancılık iken toplumun büyük bir kısmı da tarımda faaliyet göstermektedir. Sosyal yapı içerisinde de bölünmelerin yaşanmasına neden olan bu ekonomik uğraşlar, zengin olan ve azınlık durumunda bulunan Tutsilerin yönetimde söz sahibi olmalarını sağlarken tarımla uğraşan ve halkın büyük bir kısmını oluşturan Hutular, yönetim kademesinde yer alamamakta ve söz sahibi olmamaktadır (Düzler, 2020, s. 8).

Büyük Göller Bölgesindeki iki büyük krallıktan biri olan Ruanda Krallığı, kralı temsil eden askerler tarafından yönetilmekteydi. Ülkenin ekonomik faaliyetleri aslında sosyal statüyü de belirliyordu. Aynı dili konuşan Hutuların ve Tutsilerin ülke içerisinde ayrı ırklar gibi değerlendirilmesi ile Belçikalıların ülkeye girişi ile birlikte olmuştur (Eroğlu, 2014).

Birinci Dünya Savaşının ardından sömürge olarak bulunan Ruanda'nın Almanya tarafından Belçika'ya verilmesi ile birlikte Belçika Almanya'dan ayrılarak sömürgeci bir politika izlemiştir. Bu durum Hutular üzerinde Tutsilerin daha baskın ve söz sahibi olmalarına neden olmuştur. Ruanda üzerinde karar verici olarak bulunan Belçika, Ruanda'nın idari yapısında değişikliklere giderek yönetimi Tutsilere vermiştir. Tutsilerin bu şekilde üstün bir duruma geçmesinin sağlanması da ırkçılık konusunu gündeme getirmiştir. Bu durum kralın gücünü zayıflatırken Tutsileri güçlendirmeye başlamıştır. Eğitim ve sosyal yaşamda ortaya çıkan adaletsizlikler, Ruanda da Tutsilerin her alanda söz sahibi olmasına neden olmuştur (Düzler, 2020, s. 11-13).

Ruanda'da nüfusun yaklaşık %85'i Hutu, %14'ü Tutsi ve %1'i Twalar oluşturmaktadır. Tutsiler, Ruanda'nın en büyük payı alan ekonomik ve siyasi güçten yararlanan çoğunluğu olarak toplum içerisinde yer almıştır. Bağımsızlık sonrası dönemde de Tutsiler ayrıcalıklı olmuşlardır ve bu ayrıcalıklar Hutularda hoşnutsuzluğa sebep olmuştur (Öztürk, 2011, s. 80).

Belçika'nın Ruanda'yı soykırıma götüren ırkçı yaklaşımları yanı sıra din merkezli yaptıkları ayrımlarda halkın büyük tepkisine neden olmuştur. Müslümanların da maruz kaldığı bu ayırım nedeniyle Müslümanların toprak sahibi olması yasaklanmıştır. Eğitim ve özgür dolaşım hakkı konusunda ciddi kısıtlamalara gidilmiş hatta bir Müslüman yer değiştirmek için yöneticilerden resmi izin almadan hareket edemiyorlardı (Söylemez, 2018, s. 147-148).

Belçika Koloni yönetimi ve beraberinde ülkede faaliyetlerini sürdüren Katolik misyonerler, Ruanda da sınıflandırmalar yaparak Tutsileri yönetici Hutuları ise yönetilen olarak kabul etmiştir. Yapılan sınıflandırmalarla birlikte Tutsilerin bir kısmı ayrıcalıklı olarak çıkar sağlamışlardır. Göreli olarak daha uzun boylu ve daha açık tenli, dar

burunlu olan ve çoğunlukla hayvancılıkla uğraşan bireyler Tutsi ırkı, kısa, koyu siyah, geniş burunlu ve çoğunlukla tarımla uğraşanlar da Hutu ırkı olarak belirlenmiştir. Bireylerin bu özellikleri dikkate alınarak kimlik tanımlamaları yapılmış ve toplumsal yapı bu ırk ayrımına göre şekillenmiştir (Öztürk, 2011, s. 69). Toplum içerisindeki farklılıklar fiziksel olmaktan daha çok ekonomik faaliyetlerde ortaya çıkmıştır (Cenap Çakmak, Fadime Gözde Çolak, Gökhan Güneysu, 2014).

1959 yılında Hutuların hak aramak amacıyla Tutsilere karşı ayaklanmasını bazı faktörler tetiklemiştir. BM'nin Ruanda'nın Belçika'ya bağımsızlığını vermesi, Katolik Kilisesi tarafından adil olmayan düzenin sonlanması için Hutu aydınlarının ortaya çıkması ve Tutsilerin Katolik Kilisesinin etkisini artırmasının önünde engel olarak görülmesinden dolayı bu etkinin sona erdirilmek istenmesi ayaklanmaya neden olan faktörler arasındadır (Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, 2010, s. 150).

1962 yılında bağımsızlığın ilan edilmesiyle birlikte Tutsilere karşı sert politikaları ile tanınan Kayibanda yönetime geçmiştir. Hutuların yönetimde söz sahibi olması ile birlikte yönetimdeki topluluk değişmiştir. 1962-1973 yılları arasında yönetimi sağlayan ve Birinci Cumhuriyet Dönemi olarak adlandırılan Kayibanda yönetiminde üst düzey yöneticiler Hutulardan oluşmuştur. Ülke içerisinde sıkıntılıların yaşanmaya başladığı 1970'li yıllarda Kayibanda anayasaya aykırı olarak hareket etmiş, seçimlerin yapılacak olmasına rağmen yönetimi bırakmamıştır. Bununla birlikte ülkenin kuzeyinden gelen subaylar darbe hazırlığı yapmaya başlamıştır. Bu sırada Brundi'de yaşanan olayların Ruanda'ya etki etmesi ile birlikte yaşanan karışıklık ortamında Tutsiler sosyal hayattan uzaklaştırılmış ve Tutsilere yönelik saldırılar başlamıştır. 1973 yılında ise ülkenin kuzeybatısından gelen subayların yaptığı darbe sonucunda General Habyarimana başa geçmiştir ve 1994 yılında yaşanan soykırıma kadar yönetimde kalmıştır (Öztürk, 2011, s. 71-73). Habyarimana yönetimi ile birlikte çok partili rejime geçilirken ülkede de iç savaş hâkimdir. Bu durum ülkeyi soykırıma götüren önemli nedenlerden biridir (Cenap Çakmak, Fadime Gözde Çolak, Gökhan Güneysu, 2014).

Tepelik ve basamak şeklinde bir topoğrafyaya sahip olan Ruanda'da basamaklar tarımsal uğraşlar için kullanılmaktadır. Bu yapı aynı zamanda insanların birbirinden haberdar olmasını da sağlamaktadır. Tarıma elverişli olan toprakların neredeyse yarısı ekonomik faaliyetler için kullanılmaktadır (Öztürk, 2011, s. 78).

2.1. Soykırım Olayları

Dünya üzerinde Yahudi soykırımından sonra en büyük ikinci soykırım olarak nitelendirilen Ruanda soykırımı, 1994 yılında ve 100 gün içerisinde gerçekleşen vahşi bir katliam olarak tanımlanmaktadır. Planlı ve sistemli olarak yapılan bu soykırımın altında etnik, siyasi, sosyolojik, ekonomik ve psikolojik birçok neden bulunmaktadır (Eroğlu, 2014). Nazi Almanyası'nın yaptığı Yahudi Soykırımında olduğu gibi Ruanda'da

yaşanan soykırıma da dünya farklı nedenlerden dolayı sessiz kalmıştır. Bu nedenlerin en önemlisi özellikle Belçika ve Fransa'nın soykırımdaki etkisidir (Sencerman, 2009, s. 37).

Sömürgeciliğin devam ettiği ve halkın fakir bir hayat sürdüğü Ruanda'da yaşam şartlarının günden güne zorlaşması fuşsun yaygınlaşmasına ve halkın kilisenin himayesine girmeye mecbur kalmasına neden olmuştur (Özkan, 2020, s. 284).

Soykırımın hemen öncesinde istikrarsızlığın arttığı Ruanda'da üç yıl süren iç savaş ve karışık siyasi yapı halkı rahatsız etmiştir. 1 Ekim 1990 yılında kurulan mülteci Tutsilerin ve çocuklarının kurduğu RPF (Ruanda Yurtsever Cephesi) ayaklanması sonrasında yer değiştirmek zorunda kalan yüz binlerce Ruandalı ülkede karmaşaya yol açmıştır. Bunun yanı sıra Başkan Habyarimana'nın öldürülmesi şiddeti daha da artırmıştır. Uçak füze ile saldırıya uğrayarak öldürülen başkanın ardından sivil halk öldürme eylemlerine başlamıştır. Eylemlerin ardından ılımlı Hutular, Tutsiler ve Belçikalı Birleşmiş Milletler Barış Gücü hedef haline getirilmiştir. Birleşmiş Milletler güçlerinin ülkeden çekilmesi ile birlikte RPF, hükümete karşı olan tavrını artırmıştır. Yaşanan çatışmalar ülkede iç savaşı doğurmuştur (Öztürk, 2011, s. 100).

Başar Kurtbayram, Yüz Günde Bir Milyon Kişinin Öldürüldüğü Ülke: Ruanda isimli gezisine ilişkin bazı notlar aktarmaktadır. Soykırım olaylarının arifesinde 5 Nisan 1994 gecesine Hutuların yönetiminde bulunan devlet radyosu "yarın bir şey olacak ve çok şey değişecek, bekleyin" anonsu yapmaktadır. 6 Nisan 1994 günü ise Hutu kabilesinden olan devlet başkanının uçağı başkent Kigali'ye inerken düşürülmüştür. Bu olayın bir saat sonrasında yollara barikatlar kurulmuş, ilk önce ılımlı Hutular ve eğitilmiş Tutsileri öldürülmüştür. Barıştan yana olanlar ise Kofi Annan'a "soykırım başladı, durdurabiliriz, ne zaman müdahaleye başlayayım?" sorularıyla Kofi Annan ise Somali'ye yardım ederken hayatını kaybeden askerlerin hatırasının yeni olmasından dolayı Afrika'daki olaylara müdahale edemeyeceklerini Amerikan yönetiminin baskısıyla, komutana "size saldırılmadıkça hareket etmeyin" talimatı vermiştir. Birleşmiş Milletlerin soykırıma müdahale etmemesiyle birlikte Ruanda'da katliam hız kazanmıştır. Tutsilere ellerine geçen her aletle saldıran Hutular, bir yandan da devlet radyosundan "böcekleri öldürün" anonsu yapmaktadırlar. Ölü sayısının altı yüz bine kadar çıkmasıyla birlikte Ruanda Yurtseverler Birliği (RYB), soykırımı engellemek için Hutularla savaşmaya başlamıştır. Bu çatışmalar sonrasında ülkede tabiri caizse taş üstünde taş kalmamıştır. En ağır darbe ise insanların psikolojilerinde olmuştur. Soykırımı yapanlar komşularıydı ve onlara güvenmiyorlardı (Kurtbayram) (<https://www.uzaklar.com/ruanda/>).

Tutsilere karşı artan öfke, katliamlara ve cinayetlere yol açmaya başlamıştır. Habyarimana'nın öldürülmesi olayların alevlenmesi için bir bahane olarak gösterilmiştir (Eroğlu, 2014).

Tutsileri fiziksel olarak yok etme amacıyla hareket edilen Ruanda soykırımında Hutular da öldürülmüştür. Koloni yönetiminin ilk dönemlerinde Tutsilerin ayrıcalıklı olmasından Hutular rahatsız olmuşlardır. Hutu idareciler güçlü olarak yönetimde daha fazla söz sahibi olmak için Hutuları harekete geçmek için yönlendirmişlerdir. Sorun olarak değerlendirdikleri Tutsileri sonsuza kadar ortadan kaldırmak amacıyla hareket eden Hutu kökenli liderler, radikal Hutuları mağdur olduklarına inandırarak uyguladıkları şiddeti haklı göstermeye çalışmışlardır (Çoban, 2008, s. 63).

2.2. Arusha Antlaşması

Tüm dünyanın gözü önünde 1 milyona yakın insanın katledildiği Ruanda Soykırımının temel nedeni etnik farklılıklardır (Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, 2010, s. 149). Ruanda'da 1990'ların başında Habyarimana rejimini tehdit eden durumlar soykırıma giden yolu açan sebepler arasındadır. Kolonyal dönemde etnik farklılıklardan dolayı yaşanan iç savaş ve ülkedeki çok partili yönetimin etnik gerilimi artırması Habyarimana rejimine karşı bir tehdit olarak ortaya çıkmıştır. Hutular ve Tutsiler arasında yaşanan bu gerilimler, 1993 yılındaki Arusha Antlaşması ile durdurulmuştur (Güzelipek, 2015, s. 193). Panafrikanizm (Afrika Birliği) fikriyle hareket eden RPF, Belçika ve Fransa'nın desteğini almış olan Hutulara karşı başarı sağlayarak Arusha Antlaşması'nın imzalanmasını sağlamıştır (Türkan, 2014, s. 110).

Tanzanya'nın bir kenti olan Arusha'da 1993 yılında imzalanan Arusha Antlaşmasının temel amacı daha geniş tabanlı bir hükümet kurulması, Ruanda ordusunun yeniden düzenlenmesi ve ülkede Birleşmiş Milletler barış gücünün yerleştirilmesini amaç edinmiştir. Arusha Antlaşması, Ruanda'daki siyasal elitlerin gücünü ve hareket alanını sınırlandırmıştır (Güzelipek, 2015, s. 193).

Arusha Antlaşması hükümleri içerisinde barışa yönelik maddeler yer almaktaydı. Buna göre BM Barışı Koruma Gücü (UNAMIR) anlaşmanın imzalanmasının ardından 37 gün içinde geniş tabanlı bir hükümet ile geçiş meclisinin kurulması için ülkeye yerleştirilecekti. Anlaşmanın ardından Habyarimana, yaptığı Fransızca konuşmalarla arabulucu bir tavır takınmış, Kinyarwanda dilindeki konuşmalarında Arusha Antlaşmasını geçersiz gibi göstermiştir. 1990-1993 döneminde yaşanan iç savaş Ruanda toplumunun parçalanmasına neden olmuştur. Arusha Antlaşması barışı sağlamaya yönelik yapılan bir anlaşma olarak görülse de hem hükümet hem de RPF tarafında oluşturduğu farklı algılar nedeniyle aradaki sorunların artmasına neden olmuştur (Sencerman, 2009, s. 52-53).

Arusha Barış Antlaşması Hutular ve Tutsiler arasında gücü orantılı olarak paylaşmak ve yönetimi bu şekilde düzenlemeyi amaçlamaktadır. Bu antlaşma ile birlikte askeri güçler ve mülteciler hakkında düzenlemeler yapılarak demokratik seçimlerin önü açılmıştır. Arusha'da 1993 yılında başlayan müzakereler sonucunda barış sağlanmış olsa da Hutular, ordu

ve müttefikler Ruanda'yı savaşa sürüklemişlerdir. Arusha Antlaşmasında yer alan koalisyon hükümetinin kurulması ve seçimlerin bu şekilde gerçekleştirilmesi şartı yerine getirilemediği için antlaşma uygulanamamıştır (Düzler, 2020, s. 31).

Anlaşmaya göre ülkede iktidar partisi, muhalefet ve RPF'den oluşan hükümet, Başkan Habyarimana'nın yetkilerini kısıtlamaktadır. Yapılan düzenlemelerle birlikte RPF'nin siyasal, ekonomik ve askeri etkisi de artmıştır. Hutu nüfusu tarafından Tutsilerin güçlenmesi ile birlikte tehdit unsuru olarak değerlendirilmesi soykırıma giden süreçte önemli bir etken olmuştur (Güzelipek, 2015, s. 193-194).

Çatışmalar devam ederken Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 12 Mart 1993 tarihli ve 812 sayılı kararı ile çatışmaların insancıl hukuku tehdit ettiğini belirterek Arusha Antlaşmasının hükümlerine uyulması gerektiğine karar vermiştir.

2.3. Ruanda Soykırımına Batının Tepkisizliği, Belçika Ve Fransa'nın Soykırıma Etkileri

1994'te yılında Afrika ülkesi olan Ruanda insanlık tarihinin en büyük soykırımlardan birisini yaşamıştır. Yaşanan soykırım ile birlikte 800.000 ile 1.000.000 arasında Tutsi ve ılımlı Hutu hayatını kaybetmiştir (Güzelipek, 2015, s. 189). Kesin olarak rakamların belirlenmediği soykırımda dakikada altı kişi öldürülmüştür. Kızıl Haçın 500 bin olarak ölü sayısını açıklamasının ardından BM bölgeye 5.500 asker göndererek 29 Nisan 1994 tarihinde işlenen suçun soykırım olabileceğine dair açıklamada bulunmuştur. Ruanda'daki olaylar RPF'nin ocak ayında Kigali'yi ele geçirmesinin ardından sona ermiştir. Ruanda'da yaşanan soykırımda üzerine düşeni yapmayan BM ve uluslararası kamuoyu, yaşanan olaylar karşısında güven kaybetmiştir. Fransa'nın Ruanda'da yaşanan olayların baş sorumlusu olması ve bu duruma BM'nin sessiz kalmasının eleştirilmesinin ardından BM 1994'te bir mahkeme kurarak Ruanda Soykırımı'nın sorumlularının yargılanmasına karar vermiştir (Türkan, 2014, s. 112-113-114).

1994 yılında gerçekleştirilen Ruanda Soykırımı, Yahudi Soykırımından sonraki en büyük soykırımdır. 100 günlük kısa sürede çok sayıda insanın vahşice katledildiği Ruanda Soykırımı, içerisinde kin ve nefret duygularını barındıran planlı ve sistemli bir soykırımdır (Sencerman, 2009, s. 35). 20. yüzyılın en vahşi katliamı olarak nitelendirilmesinin yanı sıra gerçekleştiği süre açısından da en hızlı ve en şiddetli soykırım olarak da tanımlanmaktadır (Özkan, 2020, s. 280).

Tutsilere karşı işlenen soykırımın 22. yıldönümünde bir konuşma yapan Ruanda'nın Ankara Büyükelçisi Williams Nkrunziza, soykırımın amacının Tutsilerin hızla yok edilmesi için planlı bir eylem olduğunu söylemiştir. Nisan ayından temmuz ayına kadar geçen 100 günlük zaman diliminde on binlerce savunmasız kadın, erkek ve çocuğun vahşice katledildiğini anlatan Nkrunziza, bu şiddetin bir soykırım olduğunu bu soykırımın

Tutsilerin Hutular tarafından yok edilmesi amacıyla gerçekleştiğini sözlerine eklemiştir. Nkrunziza soykırımın ardından Ruanda'ya ilişkin şu şekilde bir tanımlama yapmıştır:

“Bir milyondan fazla ölü, yarım milyon mağdur, üç yüz binden fazla tecavüze uğramış kadın, iki yüz binden fazla AIDS bulaşmış kadın, yüz bin kadar yetim, tecavüzü bir savaş silahı olarak kullanan milis babalarının annelerine bulaştırdığı AIDS ile dünyaya gelen yirmi bin kadar tecavüz çocuğu ve darmadağın bir ekonomi ile paramparça olmuş bir ulus.”

Geçmişinde şiddet olaylarını barındıran, mevcut etnik sorunlarını çözemeyen Ruanda'da yaşanan soykırımı uluslararası toplum ile BM'nin müdahalesinin yetersizliği ve ihmali eleştirilmiştir (Cenap Çakmak, Fadime Gözde Çolak, Gökhan Güneysu, 2014).

100 günlük sürede bir milyon insanın hayatını kaybettiği Ruanda'da, Devlet Başkanı Habyarimana'nın uçağının düşürülmesinin ardından yaşanan iç savaş soykırımı dönüşmüştür. Soğuk Savaşın ardından süper güç olarak nitelendirilen ABD ve uluslararası toplum bu soykırımı beklenen tepkiyi göstermemiştir. Soykırımın başlamasının üzerinden geçen iki ay sonunda 31 Mayıs tarihinde BM, soykırımı kabul eden raporunu Güvenlik Konseyine sunmuştur. BM ile uluslararası toplumun Ruanda soykırımına tepkisiz kalmasının birinci nedeni, soykırımın hızlı gerçekleşmesi ve dünyanın bu soykırımdan geç haberdar olmasıdır. Yaşananlar bir soykırım olarak değil Afrika'da yaşanan bir kabile çatışması veya etnik bir çatışma olarak yansıtılmıştır. İkinci neden ise Fransa'nın BM Güvenlik Konseyinin daimî üyesi olması ve veto hakkının bulunmasıdır (Sencerman, 2009, s. 62).

Yaşanan soykırımın en çok tepki alan ülkesi ise soykırım sırasındaki politikası ile ABD olmuştur. Soykırımdan bir önce Somali'de ABD Hava Kuvvetlerine ait helikopterin düşürülmesi sonucunda 17 ABD askerinin hayatını kaybetmesinin ardından ABD, Afrika ülkesi olan Ruanda'ya müdahale etmeme kararı almıştır. Ayrıca Ruanda ile güçlü bağları bulunan Fransa'nın yaşanan soykırımı destekleyen tavrı günümüzde de eleştirilmektedir. 1990 yılından itibaren Ruanda ordusunu güçlendirmek isteyen ve üç yılda Ruanda ordusunun asker sayısını 6.000'den 35.000'e çıkaran Fransa, ülkedeki etnik gerilimin artmasıyla birlikte Tutsi nüfusunu hükümete karşı tavrı takınan bir duruma getirmiştir. Habyarima rejiminin askeri danışmanlığı üstlenen Fransa, ülke içinde istihbarat toplamış ve değerlendirmelerde etkili olmuştur. Fransa soykırım olaylarındaki tavrı nedeniyle dünyanın farklı ülkelerindeki çok sayıda asker, siyaset adamı, gazeteci ve akademisyenler tarafından eleştirilirken soykırımı desteklemekle suçlanmıştır. Ruanda ile kolonyal bağları bulunan Belçika, yaşanan soykırım döneminin etkili bir aktörü olmuştur. Belçika'nın yaşanan bu soykırımda yer alması iki nedenle açıklanmaktadır. Bu nedenlerin ilki Belçika'nın donanımlı ve büyük bir orduya sahip olma isteğidir. İkinci neden ise Belçika'nın Ruanda'da

yaşanan olaylara katılarak Afrika uluslarının koruyucusu olarak nüfuzlu duruma gelmeyi amaçlamasıdır (Güzelipek, 2015, s. 195-196-197).

1994 yılında 3 aylık sürede yaklaşık bir milyon kişinin ölümünden sorumlu tutulan Fransa aynı zamanda Ruanda'daki soykırımın destekleyicisi olmakla da suçlanmıştır. Kendisine yöneltilen bu suçlamaları ve Hutu milislerinin kendisinin verdiği destekle işlediği katliamları da reddeden Fransa'nın rolü olaylardaki tanıklar ve yaşananlar sonunda ortaya çıkmıştır. Belçika karşısında üstün olmak isteyen Fransa, bölgeyi siyasi çıkarları doğrultusunda kullanmıştır. 22 Haziran 1994 yılında güvenli bölge oluşturmak amacıyla BM tarafından görevlendirilen Fransa, soykırımı verdiği askeri desteğin yanı sıra güvenli bölgelere taşınan mültecilerin kamplarını Hutulara açmıştır (Türkan, 2014, s. 117).

Belçika koloni yönetiminin etnik kimlikler üzerinden ırkçılık yapması ve ayrıma yönelik izlediği siyaset, Ruanda da soykırımın yolunu açmıştır. Bir milyona yakın insanın hayatına mal olan bu soykırımı, süper güç olarak nitelendirilen ABD sessiz kalmıştır. Bu süreçte sessizliğini koruyan Birleşmiş Milletler ise soykırımdan yaklaşık iki ay sonra bu soykırımı kabul ettiğini bildiren bir rapor sunmuştur. Bu soykırım kabile çekişmesinin sonucunda ortaya çıkan bir iç savaş gibi gösterilerek Batı medyasında bu şekilde gösterilmeye çalışılmıştır. Ayrıca BM'nin daimî üyesi olan Fransa'nın veto hakkının bulunması nedeniyle yine bu olaya karşı sessiz kalınmaya çalışılmıştır (Eroğlu, 2014).

Ruanda üzerinde ve bölgede önemli etkisi bulunan Belçika ve Fransa Soğuk Savaş ve sonrasında Afrika kıtasında koloni sonrası dönemde Frankofon bir alan yaratmak istemiştir. Fransa bu dönemde kendisine bir etki alanı oluşturmuştur. 1970'li yıllarla birlikte Afrika ailesi içine katılan Fransa, Ruanda'yı Doğu Afrika'da etkili olmak isteyen Anglo-Saksonların ilerlemesini kesebilmek için çok önemsemiştir. Ekonomik nedenlerle de Afrika'ya yönelen Fransa, petrol ve uranyum ile silah ticareti için 1975 yılında Habyarima yönetimi ile ikili anlaşmalar yapmıştır (Sencerman, 2009, s. 59).

Tutsilere karşı işlenen soykırımın 22. yıldönümünde Ruanda'nın Ankara Büyükelçisi Williams Nkrunziza yaptığı konuşmada dünyanın Ruanda Soykırımı karşısındaki tepkisizliğini şu sözlerle anlatmıştır:

“Yirmi iki yıl önce bu ay, eğer dünya kayıtsızlığı seçmemiş olsaydı her şey farklı olabilirdi. Ve 1994, Ruanda'nın kâbusu olarak tarihe geçmezdi. Eğer dünya umursamayı seçmiş olsaydı 1994 yılını korkmadan geçirebilirdik. Oysa kayıtsızlık ve ataleti seçen dünya ülkemizin altını üstüne getiren deliliğin fitilini ateşleyerek kendi kanında boğulmaya terk etti. Ve bu insanlığın kolektif bilincinde bir leke halini aldı.” (Nkrunziza)

2.4. Basında Ruanda Soykırımı

Ruanda Soykırımını gerçekleştiren Hutuların destekçisi olarak görülen Fransa, uluslararası kamuoyunda ve ülke içerisinde eleştirilere neden olmuştur. Hürriyet Gazetesinin 5 Nisan 2019 tarihli haberinde Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un, ülkesinin Ruanda soykırımındaki rolünü araştırmak için 1990-1994 yıllarındaki soykırımı ilişkin tüm Fransız arşivlerinin araştırmacı ve tarihçilerlerden oluşan bir komisyon tarafından inceleneceğini bildirmiştir.

Resim 1: Fransa'nın Ruanda Soykırımındaki Rolü Araştırılacak

Fransa'nın Ruanda soykırımındaki rolü araştırılacak

Kaynak: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/fransanin-ruanda-soykirimindaki-rolu-arastirilacak-41173715>)

Ruanda Soykırımı ile ilgili olarak Anadolu Ajansı (AA) ise 20 Ocak 2021 tarihli haberinde Fransız Araştırmacı Graner'in, Ruanda Soykırımına Fransa'nın destek verdiğini ve bunun suç sayılabileceğini söylemiştir.

Resim 2: Anadolu Ajansı Haberi

AA 100. Yıl

TÜRKİYE KORONAVİRÜS DÜNYA EKONOMİ SPOR ANALİZ İNFOGRAFIK VİDEO FOTOĞRAF

DÜNYA

Fransız araştırmacı Graner: Fransa'nın Ruanda'da soykırım yapanlara desteği suç ortaklığı olarak adlandırılabilir

Fransa Ulusal Araştırma Merkezi Araştırma Direktörü Graner, Fransa'nın, 800 binden fazla kişinin öldüğü Ruanda soykırımında Hutu hükümetine sağladığı desteğin suç ortaklığı olarak adlandırılabileceğini belirtti.

Yusuf Özcan | 20.01.2021

Ruanda'da 1994'de Hutular ve Tutsular arasında yaşanan ve 800 binden fazla kişiyi öldüren soykırımın fotoğrafı. Fotoğrafların başkent Kigali'deki müzede sergileniyor. AA/Arçiv

Paris

Fransa'nın Ruanda soykırımındaki rolüne ilişkin dönemin Cumhurbaşkanı François Mitterand'a ait arşivler üzerinde çalışma yapan Fransa Ulusal Araştırma Merkezi (CNRS) Araştırma Direktörü François Graner, verdiği hukuk mücahedelesi sonucu Haziran 2020'de Danıştayın kararıyla arşivler üzerinde çalışmalar yürütüyor.

Raphael Doridant ile "Fransız devleti ve Ruanda'da Tutsi soykırımı" adlı kitabı kaleme alan ve Fransa'nın Afrika politikasına ilişkin çalışmalar yapan Sorvie Demegninin üyesi Graner, Fransa'nın Ruanda soykırımındaki rolü ve arşivler üzerinde yaptığı incelemelere ilişkin AA muhabirine açıklamalarda bulundu.

Graner, Fransa'nın yürüttüğü siyasetle Ruanda'nın kendi etkisi altında kalmasını istediğini belirtti.

"Fransa, soykırımı yapan rejimin ayakta durması için yoğun askeri destek de verdi"

"Arşivlerin tamamı Fransa'nın Hutulara desteğini doğruluyor. Fransa yetkililer, soykırım hazırlığı yapıldığına dair bilgilendiriliyordu." ifadesini kullanan Graner, Fransa'nın sadece soykırım sırasında değil, soykırım öncesinde ve sonrasında da Hutulara destekle bulduğuna vurgulayarak, şunları kaydetti:

"Fransa'nın desteği çeşitli. Bu destek soykırım öncesinde, sırasında ve sonrasında farklı. Fransa siyasi, diplomatik ve bir dönem medyayı destek verdi. Rejimin ayakta durması için yoğun askeri destek de verdi. Bu askeri destek, soykırım öncesi askeri eğitim ve silah temini şeklinde oldu. Soykırım yapanlara silah desteği soykırım sırasında ve sonrasında güçlice devam etti."

Graner, Fransa'nın soykırım öncesinde Hutulara sağladığı silahların bilgisinin arşivlerde yer aldığını belirtti.

Arşivlerde yapılan incelemelerde Fransa'nın, soykırımında suç ortağı tespit edilip edilmediğine değinen Graner, "Suç ortaklığından bahsetmek için 3 unsur olmalı. Bunlar, suçlu işleyenlere destekle bulunmak, destek verilen kişilerin eylemlerini bilmek, işlenen suçta etki yaratmak. Arşivlerin ve belgelerin tamamında bu 3 unsur bulunuyor. Fransa'nın, soykırımı yapanlara sağladığı destek suç ortaklığı olarak adlandırılabilir." değerlendirmesinde bulundu.

"Fransa, soykırım yapanları destekledi çünkü siyasi olarak işine geliyordu"

Graner, ancak arşivlerde Fransızların doğrudan soykırımı katıldığına ve Fransa'nın soykırım yapma niyeti olduğuna ilişkin bilgi görmediğini söyledi.

Koronavirüs

Sinema oyuncusu Tugay Aksoy Covid-19 tedavisini göremeye Kızılay'da hayatını kaybetti

Afrika'da Covid-19'dan ölümlerin sayısı 100 bini geçti

Kovid-19'a ağır geçiren hastaların tedavisine yardımcı kalp hasarı tespit edildi

Kovid-19 sürecinde Hırvatistan'da yapılacak pazar normalleşme adımlarının kapsamı belirlenecek

Güney Kore'de Covid-19 tedavilerinden etkilenen cinazların sayısı devletle dava açtı

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransiz-arastirmaci-graner-fransanın-ruandada-soykirim-yapanlara-destegi-suc-ortakligi-olarak-adlandirilabilir/2116268>

BBC News ise 7 Nisan 2014 tarihli haberinde BM'nin Ruanda Soykırımı nedeniyle utanç içinde olduğunu belirten bir haber yayınlamıştır. BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon yaptığı konuşmasında, "Çok daha fazlasını yapabilirdik. Çok daha fazlasını yapmalıydık." sözleriyle bu duruma kayıtsız kaldıklarını belirten ifadeler kullanmıştır.

BBC NEWS | TÜRKÇE

Haberler Video Spor Ekonomi Bilim Teknoloji Sağlık

BM, Ruanda soykırımını nedeniyle 'utanç içinde'

7 Nisan 2014

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Ban Ki-Moon, 1994'te gerçekleşen Ruanda soykırımını engelleyemediği için BM'nin hala utanç içinde olduğunu söyledi.

Ban, konuşmasında başkent Kigali'de toplanan binlerce kişiye seslendi. BM Genel Sekreteri, sözlerine şöyle devam etti:

"Çok daha fazlasını yapabildik. Çok daha fazlasını yapmalıydık."

"Ruanda'daki askeri birlikler, onlara en çok ihtiyaç duyulduğu anda geri çekildi."

"Bir sene sonra Srebrenika, BM'nin 'güvenli' addettiği topraklar tehlikeli yerler oldu, masum insanlar katledildi. Yaşananların üzerinden bir nesil geçti. Ama bu utanç devam ediyor."

Meşale 100 gün boyunca yanacak

Soykırımın 20. senesi nedeniyle bu hafta Ruanda'da resmi "yas haftası".

Anma etkinliklerinde, Ruanda Cumhurbaşkanı Paul Kagame ve Ban Ki-Moon, soykırım anısına bir meşale yaktilar.

Meşale, soykırımın süresine denk gelecek şekilde, 100 gün boyunca yanmaya devam edecek.

Kaynak: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/04/140407_ruanda

Euronews 19 Ekim 2019 tarihli haberinde Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) verilerinden bahsederek bu verilere göre 300 bin çocuğun dövülerek öldürüldüğünü yazmıştır.

Resim 4: Soykırımda Hayatını Kaybedenlere Ait Kafatasları

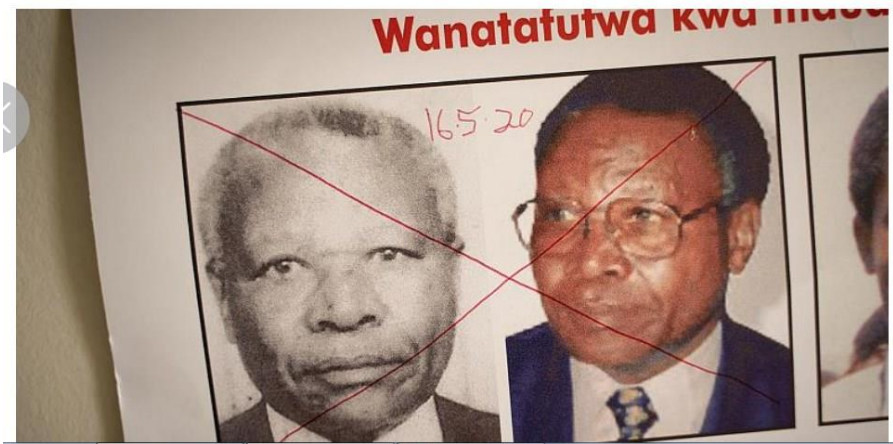

Euronews'in 3 Haziran 2020 tarihli haberi de Paris istinaf mahkemesinin, Ruanda soykırımının "finansörü" olmakla suçlanan Felicien Kabuga'nın yargılanması için Birleşmiş Milletler Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne gönderilmesini kabul ettiğini yazmıştır. Haberde Ruanda Soykırımı ile ilgili olarak sorumlu görünen Felicien Kabuga hakkında 1997 yılında toplam yedi soykırım bağlantılı suçlamayla soruşturma açıldığına dair de bilgi verildi.

Resim 5: Fransa, Ruanda soykırımının 'finansörünü' Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne gönderiyor

Fransa, Ruanda soykırımının 'finansörünü' Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne gönderiyor

euronews • Son güncelleme: 03/06/2020

Kaynak: <https://tr.euronews.com/2020/06/03/fransa-ruanda-soyk-r-m-n-n-finansorunu-uluslararası-ceza-mahkemesi-ne-gonderiyor>

3. Soykırımın Ardından Ruanda

Temmuz ayında sona erdikten sonra çatışmaların yaklaşık 1,5 yıl daha devam ettiği Ruanda'da yaşanan olaylarda başta Fransa olmak üzere diğer Batılı güçler ülkedeki olayları durdurmak yerine yaşananlara zemin hazırlamışlardır (Türkan, 2014, s. 114).

1994 yılında yaşanan soykırımının ardından toplumsal etkileri hala devam eden ülkede henüz tam anlamıyla etkili olan ve düzenli işleyişe sahip bir devlet mekanizması oluşmamıştır. Soykırım yaşamış bir toplumda uzun süren sosyolojik, ekonomik ve politik travmalar yaşaması toplumların maruz kaldığı en önemli sorunlardandır. Bu etkileri hala üzerinden atamayan Ruanda'nın komşu ülkelerinde de bu etkiler hissedilmektedir (Güzelipek, 2015, s. 197).

RPF'nin üstünlüğü ile sona eren iç savaş ardından kurulan Ruanda hükümeti, Tutsilerden oluşmaktadır. Hutuların sosyal ve siyasi haklarında düzenleme yapma sözü veren yeni hükümet, bu düzenlemelere ilişkin politikalar benimsemiştir. Yaşanan şiddet olaylarının ardından uzlaşma sürecinin toplumsal adaletin sağlanması için gerekli olan süreçte titiz dengelerin kurulması mecburidir. Ruanda hükümeti şiddet olaylarının ardından istikrarı sağlamıştır. Uzlaşma sürecinde medya, sivil toplum kuruluşları ve siyasi partiler üzerinde kontrolün uygulandığı Ruanda soykırımı, ardında psikolojik ve derin izler bırakmıştır. Soykırımın ardından çok sayıda uluslararası kuruluş ve ülkeden destek gören Ruanda, dünya üzerinde şiddete uğradıktan sonra yeniden yapılanması için gördüğü destekle de dikkat çekmektedir (Öztürk, 2011, s. 103).

1 Ekim 1990 ile 31 Ocak 1994 tarihine kadar geçen sürede ortaya çıkan olaylara bakan Gacaca Mahkemeleri iki yıllık pilot uygulama sonrasında güvenilirliği konusunda yaşanan tartışmalara rağmen çok sayıda davayı sonuçlandırmıştır (Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, 2010, s. 162-163).

Ruanda Soykırımını yargılan Gacaca Mahkemeleri 2012 yılında kapatıldı. 160 bin yerel hâkimin görev yaptığı mahkemedeki davaları yaklaşık iki milyon kişi dinlemiştir. 400 binden fazla hapis cezası kararı veren mahkeme şu bulgulara ulaşmıştır:

- 1.047.017 kişi öldürülmüştür.
- Öldürülenlerin 934.128'i Tutsi'dir.
- Bu rakam toplam ölümlerin %93,6'sını oluşturmaktadır.
- Ölümlerin %59,3'ü açık alanda, %12'si kiliselerde gerçekleşmiştir.
- Öldürülenlerin %53,8'i 0-24 yaş arası çocuklardır.
- Öldürülenler 527 toplu mezar, nehir ve göllere atılmıştır (Nkrunziza).

Ardında güvensiz ve travmatik bir ortam bırakan soykırım nedeniyle 3 milyondan fazla insan mülteci durumuna düşmüş, ülkede savunmasız ve

kanunsuz bir ortam oluşmuştur. Adalet sisteminin çöktüğü Ruanda'da eğitim ve sağlık faaliyetleri sona ererken ekonomik sorunlar ortaya çıkmıştır. Soykırımın sona ermesinin ardından geçen sürede RPF'nin kazandığı zaferle ülkedeki baskıcı politikalarından ve devlet başkanı Paul Kagame'nin diktatör olduğundan bahsedilse de küçük bir ülke olmasına rağmen Ruanda, soykırım felaketinden başarıyla çıkmıştır (Sencerman, 2009, s. 67).

2003 yılında halk oylaması ile son anayasası kabul edilen Ruanda Cumhuriyeti, demokrasi ile yönetilmektedir ve 2009 yılından beri İngiliz Milletler Topluluğuna üyedir. 1994 yılında yaşanan soykırımın ardından uzun süren bir kaos dönemini yaşayan Ruanda, yeniden yapılanarak yüzde 6-7 oranında büyüme sağlamıştır. Ruanda yüzölçümü açısından küçük bir ülke olmasına rağmen genç ve dinamik bir nüfus yoğunluğuna sahiptir. Soykırımın ardından toparlanmaya başlayan ülke, son yıllarda dış yatırım açısından ilgi görmeye başlamıştır. Tarım, turizm, altyapı hizmetleri, finans ve enerji alanları yatırım konusunda dikkat çekerken ülkede inşaat sektörü de gelişmektedir (İnsamer, 2019).

1994 tarihinde yaşanan bu soykırımın ardından hızla toparlanmaya başlayan Ruanda, sosyal ve ekonomik alanda ilerlemeler kaydetmiştir. Ruanda'nın bu gelişimi uluslararası toplumda önemli olarak görülmektedir. Ruanda aynı zamanda 2018 yılında Afrika Birliği Dönem Başkanlığını da üstlenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı) (http://www.mfa.gov.tr/ruanda_nin-siyasi-gorunumu.tr.mfa).

Sonuç

6 Nisan 1994'te tarihinde 100 gün süren ve Hutular ile Tutsiler arasında yıllardır devam eden anlaşmazlıklar neticesinde bir soykırım yaşanmıştır. Dönemin devlet başkanı Habyarimana'nın uçağının düşürülmesi ile birlikte olaylar kontrol edilemez bir durumun ateşleyicisi olmuştur. Çalışmada soykırım kavramı, Ruanda'da soykırım öncesi ve sonrasında yaşanan durumlar ile Batılı devletler, BM, Fransa ve Belçika'nın soykırıma olan etkilerinden bahsedilmiştir. Soykırımın toplumlar üzerindeki sosyal, ekonomik ve psikolojik etkilerinin olduğu aşikârdır. Afrika kıtasında yer alan Ruanda'da yaşanan soykırım, etnik yapıdan kaynaklanan ve çok sayıda insanın hayatını kaybettiği bir soykırımdır.

Ülkede yaşanan iç savaş, istikrarsız yönetim ve taraflı yaklaşımlar sonunda ortaya çıkmış ve Ruanda soykırımına dünya gözlerini kapatmıştır. Mahkeme kararları ile de soykırım olduğu kabul edilen şiddet eylemlerinde Hutu nüfusu planlı ve sistematik olarak Tutsi halkını yok etme amacıyla şiddet uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Hutulardan oluşan Ruanda hükümeti, şiddet yanlısı gruplara destek verirken Birleşmiş Milletler ise yaşanan soykırıma tepkisiz kalmıştır.

2500 askeri ile yardım çağrısı karşısında sessiz kalan BM, yaklaşık bir milyon kişinin öldürülmesinin ardından soykırımı müdahale etmiştir.

Küçük bir Orta Afrika ülkesi olan Ruanda, ırkçılık ve toplumsal yapı, taraflı yönetim ve çıkarıcı ülkeler nedeniyle dehşete düşüren bir soykırım yaşamıştır. Soykırımın yaşandığı dönemde Fransa dönemin hükümetine silah yardımı yaparak ülkenin batısını RPF'ye kapatmıştır.

Ruanda'da yaşanan olayların ardından kalıcı barışın sağlanması için uluslararası camiaya önemli görevler düşmektedir. Soykırım sırasında hatalı davranan BM, Fransa, Belçika ve ABD uzlaşmaya yönelik adımlar atmamıştır.

Soykırımı ABD'nin tepkisiz kalmasının başka bir nedeni ise ABD Başkanı Clinton, BM Genel Sekreterliğine soykırımı engelleyecek bir operasyona lojistik destek sağlayacaklarını söylemiş fakat daha sonra operasyonun mali yükü nedeniyle bu sözünden vazgeçmiştir (Sencerman, 2009, s. 63).

Kolonyal bir geçmişe sahip olan Ruanda, halk arasındaki sınıflandırmalar sonucunda 1994 yılında insanlığa karşı işlenen büyük bir katliam yaşamıştır. Yaklaşık 13 milyon vatandaşı bulunan Ruanda da bugün ise Hutu ve Tutsi ayrımı yapılmamaktadır.

20. yüzyılın en vahşi katliamlarından biri olan Ruanda soykırımı ile ilgili olarak yayınlanan BM bünyesinde oluşturulan komisyonun inceleme raporuna göre Raporuna göre, ABD ve BM soykırım suçlusu olarak bulunmuştur. Bir milyona yakın insanın ölümüne neden olan olaya müdahale etmeyen ABD ve BM'nin soykırım karşısında zayıf ve kaçamak kararlar aldıkları da rapor içerisinde belirtilmiştir. BM Genel Sekreteri Kofi Annan, inceleme raporunun kapsamlı ve objektif hazırlanan bir rapor olduğunu belirterek BM adına bu başarısızlığı kabul ettiğini ve bu durumdan pişmanlık duyduğunu dile getirmiştir (Evrensel Haber , 1999).

Toplumsal uzlaşma politikalarında yalnızca uluslararası mahkeme yoktur. Ülkede soykırım olayları sona erdiğinde yalnızca 12 savcı ve 244 hâkim hayattaydı. Ülkedeki eğitilmiş kişiler Tutsi kökenliydi ve bu kişiler ya öldürülmüştü ya da yaşanan şiddet olayları sırasında ülkeyi terk etmişlerdi. İşlenen suçlar nedeniyle soruşturma başlatmak amacıyla 1998 yılında halka açık olan Gacaca Mahkemeleri kurularak 2005 yılında soykırımı ilişkin davalar bu mahkemelerde görülmeye başlandı (Öztürk, 2011, s. 106).

Kaynakça

(Tarih yok). Şubat 19, 2021 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı:
http://www.mfa.gov.tr/ruanda_nin-siyasi-gorunumu.tr.mfa
adresinden alındı

(1999, Aralık 18). Evrensel Haber :
<https://www.evrensel.net/haber/119305/abd-ve-bm-soykirim-suclusu>
adresinden alınmıştır

Alpyavuz, D. K. (2009). Soykırım Suçu. *Journal of Naval Sciences and Engineering*, 49-61.

- Çakmak, C., Çolak, F. G., & Güneysu, G. (2014). 20. Yüzyılda Soykırım ve Etnik Temizlik. İçinde, E. Ç. Öztürk (Der.) *Ruanda'da Trajedi, Adalet ve Uzlaşma*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, C. (2006). Birleşmiş Milletler Yargısı ve Ruanda Mahkemesi. *Kamu Hukuku Arşivi - KHUKA*, 29-43.
- Çoban, E. (2008). Uluslararası Hukukta Soykırım Suçu ve Suça Zemin Hazırlayan Toplumsal Yapılar: Ruanda Örneği. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 47-72.
- Düzler, G. (2017, Ocak 22). *AFAM Afrika Araştırmaları Derneği*. Şubat 19, 2021 tarihinde <https://afam.org.tr/ruanda-soykiriminin-ekonomi-politik-nedenleri/> adresinden alındı
- Düzler, G. (2020, Ocak). *Ruanda Soykırımının Ekonomi Politikası*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Eroğlu, R. (2014, Haziran 7). *TUIC Akademi*. <https://www.tuicakademi.org/ruanda-soykirimi/> adresinden alınmıştır
- Fener, H. S. (2018). Ruanda Soykırımı'nın Türk Basınında Ele Alınış Biçimi. 7. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı-II*, (s. 289-306). Burdur.
- Güzelipek, Y. A. (2015, 08 07). Uluslararası Toplum ve Ruanda'Da Normalleşme Çabaları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 189-205.
- Hamzayeva, F. (2013, Haziran). *İnsanlığa Karşı Suçlar Bağlamında Soykırım Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.
- İnsamer, (2019, Mayıs 20). *İnsamer*. https://insamer.com/tr/ruanda_1505.html adresinden alınmıştır.
- Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman. (2010). Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları. R. K. Kemal İNAT içinde, *Ruanda: 'Orta Doğu' Afrika'da Katliamlar Ülkesi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kurtbayram, B. (tarih yok). *Uzaklar*. Şubat 19, 2021 tarihinde <https://www.uzaklar.com/ruanda/> adresinden alındı.
- Nkrunziza, W. (tarih yok). Afrika Uygulama ve Araştırma Merkezi Etkinlik Konuşma Metinleri.
- Özkan, D. A. (2020). Ruanda'yı Hatırlamak: Jean Philippe Stassen'in Deogratias İsimli Grafik Romanında Tarih, Bellek ve Soykırım. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 279-289.
- Öztürk, E. Ç. (2011). Toplumsal Yapılar ve Şiddet: Ruanda Örneği. 67-114.
- Sencerman, Ö. (2009). Batılı Koloniyel Güçlerin 1994 Ruanda Soykırımına Etkisi. *Güvenlik Stratejileri*, 35-75.
- Söylemez, M. M. (2018). Mahfuzat: Batı'nın İnsanlığa Bağışı Irkçılık Mağduru Ruanda. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 145-156.
- Turan, E., & Aydılek, E. (2017). Modernite ve postmodernite ekseninde kamusal yaşamın dönüşümü. 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(17).

Türkan, H. (2014). *20. Yüzyılda BM Güvenlik Daimi Üyesi 5 Devletin İşlediği Soykırım ve Katliamlar*. Uluslararası Hak İhlalleri İzleme Merkezi.